

Csanád vármegye képviselete az 1811/12. évi országgyűlésen¹

DEÁK ÁDÁM

Bevezetés

A 18. század utolsó éveit és a 19. század első másfél évtizedét a franciák ellen vívott háborúról szövegezte a Habsburg Birodalomban (1804-ben megalakult az Osztrák Császárság), ez nagyban befolyásolta a magyar belpolitikai eseményeket is. Az országgyűlések (1796, 1802, 1805, 1807, 1808, 1811/12) leginkább az adók és katonák megajánlásáról szövegezték, reformtörekvések nem igazán figyelhetők meg. A rendek hiba kérték folyamatosan az 1791:67. törvénycikk értelmében kiküldött kilenc rendszeres bizottság munkáinak a megtárgyalását és a sérelmek orvoslását, az uralkodó nem járult hozzá. A franciák ellen vívott, hosszan elhúzódó háborúk következtében a Habsburg Birodalom pénzügyi válságba került, mivel a papírpénz egyre jobban elértéktelenedett.² 1810-ben már 1060 millió ezüstpénzt értékű papírpénz volt forgalomban, az arany- és ezüstpénzek (konvenció forint) pedig egyre jobban kiszivárogtak a Habsburg Birodalomból.³ 1810-ben a birodalom összbevétele 120 millió forint volt, a kiadásai pedig 1500 millió forintot tettek ki. A kormányzat ezért a devalváció módszeréhez nyúlt: a Josef Wallis pénzügyminiszter által kidolgozott javaslat nyomán 1811. február 20-án uralkodói rendelet jelent meg,⁴ amely szerint a papírpénz értékét 1/5-ére csökkentette, és bevezette a váltócédulát (Einlösscheine).⁵ Az 1811/12. évi országgyűlést is a pénzügyi helyzet megvitatása miatt hívta össze az uralkodó.

József nádor már az 1811. február 15-én kelt levelében kifejtette az aggályait a pénzügyi rendelettel kapcsolatban, úgy látta, azt nem lehet bevezetni Magyarországon a rendek és az országgyűlés hozzájárulása nélkül, ezért a diéta összehí-

1 A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-22-3-SZTE-46 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

2 POÓR 1988, 111–112.; BRANDT 2020, 393.: A papírpénz 1762-ben jelent meg, összesen 12 millió gulden értékben. A papírpénz ekkor még államkölcsönnek minősült, amelyet haszonnal, 5%-os kamattal lehetett beváltani. II. József idején már csak 7 millió gulden volt forgalomban. A császár az uralkodása második felében azonban nagyobb mennyiségű papírpénzt bocsátott ki, hogy elfedje az államháztartás deficitjét. 1785-ben hivatalosan, 1788-ban titokban bocsátott ki papírpénzt. (Magyarországon 1785-ben jelent meg a papírpénz rendeleti úton.)

3 WERTHEIMER 1899, 16.; BENDA 1978, 341.: Benda Kálmán adatai szerint 1811-ben 1436 millió forint értékű papírpénz volt forgalomban.

4 A devalvációról lásd: SOÓS 2007, 96–105.; BRANDT 2020, 388–437.; BENDA 1978, 335–347.; BENDA 1980, I. 466–470.

5 WERTHEIMER 1899, 170–172.; CSORBA–VELKEY 1998, 38–39.; POÓR 2003, 201–202.; BRANDT 2020, 416–417., 437.; FILLAFER 2020, 322–324.: A bankcédula és az ércpénz értéke 1798-ig azonos volt, majd 1799-től romlott a cédulák értéke. 1811 márciusában 100 ezüst forint 500 forintos bankcédulát ért, a kormányzat ennek érdekében egy skálát is készített a kölcsönök rendezésének a szabályozására.

vását sürgette.⁶ Az 1811. május 24-én kelt levelében kifejtette a királynak, hogy az országgyűlési meghívólevelében konkrétan nevezze meg azokat az ügyeket, amelyeket tárgyalni kíván. A pénzügyi rendelet megvitatása mellett az ország kívánságait is orvosolni kellene – jelentette ki. Ezzel meg lehetne nyerni és nyugtatni a rendeket. József nádor azt a javaslatot tette, hogy 1811. augusztus 15-re vagy augusztus 25-re hívja össze I. Ferenc az országgyűlést.⁷ Továbbá az 1811. június 17-én kelt levelében kifejtette, hogy nem lehet kétségbe vonni a király azon jogát, hogy devalvációs rendeletet ad ki, azonban tiszteletben kell tartani azt is, hogy az országgyűlésen a rendek előadják véleményüket ezzel kapcsolatban. Másrészt a nádor kifejtette, hogy az ipar révén fejlettebbek az örökös tartományok, nagyobb ott a pénzmozgás, míg Magyarország mezőgazdasági ország, ezért nem lehet összehasonlítást tenni. Ráadásul nagy szárazság uralkodott, rossz termésel.⁸

A pénzügyi rendelet kihirdetése Csanád vármegyében

A Csanád vármegyei rendek az 1811. július 15-én tartott közgyűlésükön hirdették ki I. Ferencnek (1792–1835) az 1811. június 24-én kelt és a Magyar Udvari Kancellária útján kibocsátott 7359. számú iratát a pénzügyi rendelet részleteivel kapcsolatban, amely hat pontot tartalmazott. 1. A 100 forintos váltócédulákat forgalomba hozták. 2. Az 500 forintos és kisebb értékű bankócédulákat fel kell váltani a 100 forintos váltócédulákkal. 3. Az 500 forintos bankócédulákat ezentúl nem lehet felváltani kisebb értékű bankócédulákra. 4. Augusztus 15-től az 500 forintos bankócédulákat fokozatosan ki kell vonni a forgalomból. Ettől a naptól kezdődően sem a pénztárakban, sem a magánszemélyek közötti fizetéseknél nem lehet elfogadni. 5. 1811. október 31-ig engedélyezik, hogy az 500 forintos bankócédulákat a váltóhivataloknál 100 forintos váltócédulákra be lehessen váltani. Október 31. után semmilyen váltóhivatalnál nem lehet beváltani az 500 forintos bankócédulákat, és minden értéküket elveszítik. 6. A 10 és 5 forintos váltócédulák még nem készültek el nagy mennyiségben, így az 50, 25, 10 és 5 forintos bankócédulák felváltása nehézségeket okozhat. Ezért a váltóhivataloknál a 100 forintos váltócédulák egy részét 5 és 10 forintos váltócédulákban adják ki. Az uralkodónak ezt a rendeletét a járásbeli szolgabíróknak haladéék nélkül ki kellett hirdetni. Emellett a papoknak, lelkipásztoroknak is a kötelességükké tették, hogy a szószékről hirdessék ki ezt, és a köznépnek adják tudtára.⁹

Ezt követően a Helytartótanácsnak az 1811. június 30-án 16891. szám alatt kelt levelét olvasták fel a pénzügyi rendelettel kapcsolatban, amelyet tizenegy pontban foglaltak össze. 1. A váltócédulák 500, 100, 20, 10, 5, 2, és 1 forintos bankjegyekből állnak. A váltócédulák összes értéke az 1811. február 20-án kiadott rendelet szerint 212 159 750 forint, aminél nem lehet több a forgalomban.

6 JNI 1991, 88. sz. 366–369.

7 JNI 1991, 106. sz. 448–457.

8 JNI 1991, 464–469.

9 MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 21. jkv. 730/1811.; MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 59. d. 730/1811.

2. Az 500 forintos váltócédulák arra valók, hogy az apróbb váltócédulákat be lehessen váltani vagy azt nagyobb fizetéseknel lehessen használni. 3. A váltócédulák formáját, kidolgozását, méretét írják le. 4. Ezen cédulák beváltási módját rendeletben fogják meghatározni. 5. A bankcédulák csak 1812. január 31-ig lesznek forgalomban, 1812. február 1-jétől sem a pénztárakban, sem az adósságok kiegyenlítésénél nem használhatók. Azt azonban engedélyezik, hogy 1812. február, március, április és május hónapokban a váltópénztárakban a bankcédulákat váltócédulákra válthassák. 6. A bankcédulákat 1/5 értékben lehet beváltani. A kisebb és nagyobb értékű váltócédulákat be lehet váltani egymásra. Kijelölték, hogy Bécsben, Prágában, Brnoban, Troppauban (ma Opava), Linzben, Grazban, Klagenfurtban, Budán, Temesváron, Kassán, Nagyszébenben és Lembergben (ma Lviv) állítanak fel váltóhivatalokat. 7. A váltócédulákat az egész Habsburg Birodalomban kötelesek elfogadni a kereskedelemben és az adófizetésben. Ez alól kivétel a magyarországi dohánytermékek kiviteli vámjának a fizetése, mivel azt fémpénzben kell fizetni. 8. Az elveszett vagy teljesen megsemmisült váltócédulákat nem pótolják. A régi vagy szakadt bankjegyeket kicserélik, ha a nagy részét beadják a váltóhivataloknál. 9. A váltócédulákat tilos enyvezni, összeragasztani, ezeket a pénztáraknál nem lehet elfogadni. Ebben a pontban is megemlítik, hogy a szakadt bankjegyeket be lehet váltani. 10. A váltócédulák hamisítása tilos és törvény által büntetendő. 11. A kincstárból jutalmat kapnak azok, akik az ilyen hamisítókat bejelentik. A Helytartótanács is elrendelte, hogy ezeket a pontokat haladék nélkül ki kell hirdetni a megyékben.¹⁰

Titkosrendőri jelentések szerint Csanád vármegye minden szükséges óvintézkedést megtett a február 20-i rendelet végrehajtása érdekében. Az adónak az ötszörös értékben történő beszédésére külön felhívták a megye figyelmét. Az új pénzügyi rendszerből eredő hiányosságokat, aggodalmakat azonban szóvá tette Csanád vármegye, emiatt kérte az országgyűlés mihamarabbi összehívását.¹¹

Az 1811. évi anyautasítás kidolgozása, a követek megválasztása

A csanádi rendek az id. Muslay Antal főispán (hivatali idő: 1808–1826) elnöklete alatt 1811. július 24-én tartott közgyűlésen felolvasták az 1811. június 22-én 7280. szám alatt kelt királyi meghívólevelet, miszerint 1811. augusztus 25-re összehívja az országgyűlést Pozsonyba. A király a meghívólevelében a váltócéduláknak az 1811. február 20-án kiadott pénzügyi rendeletében foglalt bevezetését és a bankcédulák leértékelését kívánta megvitatni az országgyűlésen. Emellett az ország közszükségleteiről és az „ország boldogságos és a közgyarapodást illető más tárgyokról” is kívánt tanácskozni. A Csanád vármegyei rendek ezután kinevezték azt a bizottságot, amely kidolgozta az anyautasítást.¹²

10 MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 21. jkv. 731/1811.; MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 59. d. 731/1811.

11 MNL OL, N 119: 31. fasc. 3644. sz. (Valószínűleg bizonyos személyek jelenthettek a megyékben folyó hangulatról vagy maguk a megyék írtak feliratokat a Kancelláriának és a Helytartótanácsnak, amelyekből képet lehetett kapni a közvélekedésről.)

12 MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 21. jkv. 749/1811.: Az anyautasítás kidolgozásában részt vett

A követek számára adandó utasítást másnap, július 25-én mutatta be a bizottság a Csanád vármegyei rendek előtt. Az anyautasítást tizenhat pontban foglalták össze.¹³ Meghagyták a követek számára, hogy csak abban az esetben hagyhatnak fel az utasítások pártolásával, ha a többi követ szavazata számosabban felülmúlja az ő javaslataik támogatóinak számát. Az ország alkotmányának a fenntartása pedig a legfontosabb kötelességük, szögezték le.

Az első pontban utasították a követeket, hogy ha a váltócédulák a névértéküket elveszítenék, akkor ne lehessen elfogadni azokat. Az új váltócédulának állandó alapot és értéket állapítsanak meg. A második pontban szintén a váltócédula értékével kapcsolatban adtak utasítást. A rendek szerint a váltócédulák értékét azzal is meg lehetne erősíteni, ha az országból kivitt dohánynak és egyéb termékeknek a vámját, harmincadát nemcsak arany- és ezüstpénzben, hanem váltócédulákban is lehetne fizetni. Ha esetleg nagyobb áldozatokat vár az uralkodó a váltócédula értékének a megtartása kapcsán, akkor értesítsék a megyét a követek. Emellett kérjék meg arra is a királyt, hogy tiltsa meg az arany- és az ezüstnek az országból történő kivitelét. Ennek kapcsán hivatkoztak az 1559:46., az 1625:41. és az 1741:12. törvényekre.¹⁴ A harmadik pontban a közszükségletek kapcsán meghagyták a követeknek, hogy ha az országgyűlési tanácskozások során tárgyalás alá kerül az ügy, akkor értesítsék a megyét. A segedelmek ajánlása esetén a többséghez alkalmazzák magukat. A negyedik pont szerint a magán-személyek közötti adósságok fizetése kapcsán határozzanak meg alapelveket. Az örökös tartományokban már elfogadott skálát, amely a váltócédula, a bankó-cédula és az ezüstpénz egymáshoz viszonyított értékét meghatározta, törvény által nálunk is fogadják el. Ez a skála azonban ne terjedjen ki az eddig kifizetett adósságokra.

Az ötödik pontban utasításba adták a követeknek, hogy ha a királyi előterjesztésekben olyan ügy is felmerül, amelyről nincs utasításuk, értesítsék a megyét, hogy újabb pótutasításokat tudjanak küldeni a számukra. A hatodik pontban kimondták a Csanád vármegyei rendek: ha az országos rendszeres bizottsági munkákat tárgyalás alá veszik, akkor terjesszék elő a megye vélekedéseit. (Ezeket a véleményeket nem csatolták az irathoz.) Ha az országgyűlési tanácskozásokat nem tudnák hosszabb ideig folytatni a pozsonyi magas árak miatt, akkor az ország központjában, Budán folytassák a munkát tovább. A hetedik pontban

Návay János alispán, királyi tanácsos, Muslay Lajos főjegyző, Pásztor Imre makói plébános és táblabíró, Muslay László Temes vármegyei másod alispán és táblabíró, Marczibányi János táblabíró, Saátor János főadószedő, Szilyes Pál főügyész, Návay György főszolgabíró.

13 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 59. d. 781/1811.

14 1000 év: Az 1559:46. törvény kimondta, hogy jó minőségű arany- és ezüstpénzt verjenek, illetve tiltsák meg az arany és ezüst kivitelét az országból. A tárnokmester ősi törvényes jogait állítsák helyre. Az uzsorásokkal szemben pedig határozottan lépjenek fel. Az anyautasításban hibásan az 1625:24. törvényre hivatkoznak, valójában az 1625:41. törvény rendelkezett arról, hogy meg kell büntetni azokat, akik az aranyat és az ezüstöt az országból kiviszik, beváltják, uzsoráskodnak, valamint idegen és hamis pénzeket hoznak be az országba. Az 1741:12. törvény cikk visszaállította a tárnokmester törvényes joghatóságát.

az adózó porták kiigazítása, azaz az adóterheknek a törvényhatóságok között történő igazságosabb elosztása kapcsán fogalmaztak meg utasítást, figyelembe kívánták venni az üres földek mennyiségét és kiterjedését, valamint a megyék népességét. A nyolcadik pontban kimondták, hogy a bolondok és árvák számára hozzanak létre intézményt. Az üresen lévő püspökségek, prépostságok és apátságok jövedelmeinek egy részét fordítsák ilyen intézmények felállítására és fenntartására. A kilencedik pontban azon kérelmüket fogalmazták meg, hogy az 1791:36. és 1792:13. törvények¹⁵ értelmében az uralkodó a megyei közhivatalokat viselő és arra érdemes nemességet részesítse kamarai birtokokban. A tizedik pont a magyar nyelv használati körét érintette: Az egyházi és polgári ítélőszékeken, a Magyar Udvari Kancelláriánál, a Helytartótanácsnál és Királyi Kúriánál minden tárgyat és pereket magyar nyelven intézzenek. A szakszavakat egy országos küldöttség fordítsa le magyar nyelvre, s helybenhagyás után a Helytartótanács felügyelete alatt nyomtattassák ki, és küldjék meg a törvényhatóságoknak.

A tizenegyedik pontban azon kérelmüknek adtak hangot, hogy a hadi tiszteket és közkatonákat ne csak katonai érdemrenddel és pénzzel jutalmazzák, hanem nemesi örökös jószágokkal is. A tizenkettedik pontban az 1791:64. törvényre hivatkozva kérték, hogy a nemességnek ne kelljen vámot, harmincadot fizetnie az általuk kivitt vagy behozott termékek után a határon, katonai végvidéken. A tizenharmadik pontban kimondták, hogy ha az úrbéri munkálatot tárgyalás alá veszik, akkor az olyan úrbéri szerződéseket, amelyek a földesurak kárával járnak, töröljék el. A tizennegyedik pontban halálos ítéletekkel kapcsolatban kérték, az uralkodó ne adjon kegyelmet. A tizenötödik pontban a közpolitikai rendszeres bizottsági munka kapcsán fogalmaztak meg javaslatot. Kimondták, hogy a közgyűlésen a nemeseknek joguk van a saját jussukat védeni vagy cselekedetükről beszámolni. A széksértések kapcsán hozott törvényeket: az 1486:58., az 1723:57. és 58. törvényeket, valamint a Hármaskönyv II. rész 69. címét tartsák épségben.¹⁶ Végezetül a tizenhatodik pontban megfogalmazták azon véleményüket a Csanád vármegyei rendek, hogy a tulajdonnal nem bíró armális nemesek sorsa sokszor rosszabb a nemtelenekénél. Még attól is eltiltják őket, hogy a lakhelyükön javakat szerezzenek maguknak. Azért, hogy a szegény nemeseken segítsenek, és a földönfutó sorstól megkíméljék őket, olyan törvényt alkossanak, amely kimondja, hogy üresen álló koronai, kamarai külső és belső telkeket szabadon vehessenek készpénzért. Ezeknek szerzésében és bírásában ne

15 Az anyautasításban hibásan az 1791:30. és 1796:13. törvényre hivatkoztak.

16 1000 év; VERBŐCZI 1844, 341–345.: A törvényszékek (legyen az király vagy ispáni) megsértői kapcsán a Hármaskönyv II. rész 69. címének és az 1468:58. törvénycikknek a rendelkezéseit kell alkalmazni, azaz az ilyen személyeket meg kell büntetni. Zárkával csak azokat büntessék, akik a Hármaskönyv II. rész 68. címében megemlítenek. A 68. cím kimondta, hogy a szegényebb nemesek gyakran követnek el törvénytelenéget a vagyonosabb nemesek ellen, mivel nincs veszítenivalójuk. Ha a szegény nemes nem tudja megtéríteni a kárt, zárkába (áristom) lehet zárni. Az ilyen nemesek letartóztatása nem ellenkezik a haza törvényeivel.

Az 1723: 57. törvénycikk a becstelenség ellen intézkedett, és az 58. törvénycikk kimondta, hogy a megyegyűléseket nyilvánosan kell tartani, a jegyzőkönyveket vezessék és nyilvánosan olvassák fel.

gátolhassák őket, emellett házakat is vehessenek akadály nélkül. A későbbiekben majd még két alkalommal fogalmaztak meg egy-egy pótutasítást a követek számára pénzügyi kérdésekkel kapcsolatban.¹⁷

Jelenleg csak Somogy vármegye követutasításairól készült forráskiadás (Sáros megyének csak néhány utasítása ismert) az 1811/12. évi országgyűlés kapcsán.¹⁸ Ezek alapján megállapítható, hogy mindkét megye elutasította a pénzreform rendeletet, és annak orvoslását kérte az országgyűlésen. A további utasítások a nemesi kiváltságok, az ősi alkotmány fenntartására, illetve a sérelmek és kívánságok orvoslására irányultak. Ezekkel a pontokkal a Csanád vármegyei követutasítások is egybecsengtek.

Az anyautasítás elfogadása után sor került a követek megválasztására. Id. Muslay Antal Náway János alispánt és királyi tanácsost ajánlotta követnek, aki a megye teljes bizalmát élvezte, azonban Náway több okra is hivatkozva (amit a jegyzőkönyv nem sorol fel) nem vállalta a követséget. Ezután közakarattal ifj. Muslay Antal táblabíró (aki korábban Nógrád megye főjegyzője volt) és Marczibányi János táblabíró választották meg követeknek. Arra az esetre, ha ők akadályoztatva lennének vagy nem jelennének meg az országgyűlésen, Muslay Lajos főjegyzőt és táblabíró, valamint Szilesy Pál főügyészt választották meg helyettes követekként. A követek számára a napidíjat (amíg az országgyűlésen nem határoznak róla) váltóforintban fejenként 6 forint 40 krajcárban határozták meg. A melléjük rendelt írnokoknak 2 forint 30 krajcárt, a két legénynek (akik védelmi, kísérő szerepet láttak el) pedig fejenként 45 krajcárt adtak napi bérért. (Bankó-cédulában ötször ennyit határoztak meg ehhez képest.) Az útiköltségekre a megyei házi pénztárból bankó-cédulában számolva 10 000 forintot biztosítottak.¹⁹ A következőkben röviden bemutatom a két követ életét.

Marczibányi János

Puchói Marczibányi János 1790-ben született. Apja Marczibányi Imre, anyja Regőczy Huszár Anna volt. Tanulmányait 1801–1803 között a szegedi líceumban folytatta, majd 1805–1808 között jogász tanulmányokat végzett a Pesti Királyi Egyetemen, gyakorlatát több ügyvédnél is végezte. 1808. február 20-án jurátus lett a pesti Királyi Táblán, majd 1808. június 23-án tett ügyvédi vizsgát, ennek eredményéről azonban nincsenek információim. Ezekben az években több főnemes is képviselt az országgyűléseken, az 1807. évi diétán gróf Pongrácz Ádámot, gróf Pongrácz Jánost és báró Révay Antalt, az 1808. évi országgyűlésen pedig gróf Aspremont Jánost és gróf Serényi Vincét.²⁰ Az 1811/12. évi országgyűlésen

17 MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 21. jkv. 1182/1811., 22. jkv. 57/1812.

18 MELHÁRD 1906, 395–400.; TÓTH 1912, 63–64.

19 MNL CSML Makó, IV. A. 3. a. 21. jkv. 782/1811.

20 PÁLMÁNY 2019, I. 182., 331., 339., 483., II. 1402.: Az itt felsorolt főnemesek nem kapcsolódtak Csanád vármegyéhez, az életpályájukról is keveset tudunk. Aspremont Jánosnak gróf Puchón (Trencsén vármegye) voltak birtokai. Valószínűleg ennek kapcsán képviselte őt Marczibányi. Aspremont visszahozta Lengyelországból a Rákóczi levéltárat, 1808-ban a Ludovika Akadémia meg-

Csanád vármegye követe volt. Az országgyűlésen a titkosrendőri jelentések a következőt jegyezték fel róla: Képzettség, sőt szellemi képességek szempontjából értéktelen ember. Állítólag egy fiatal Csáky grófnőt szeretne feleségül venni, ezért ég benne a vágy, hogy kamarás legyen. Előadásmódja merész és rossz, nincs támogatottsága. A legdurvább, legsértőbb, a legarrogánsabb követek egyike és különc.²¹ 1812–1820 között Csanád vármegye főjegyzője. Az 1825/27. évi országgyűlésen Torontál vármegye követe volt. Csókán (Csanád vármegye) rendelkezett birtokokkal. 1830-ban halt meg Nagybecskereken, nőtlenu.²²

Ifj. Muslay Antal

Ifj. Borosjenői Muslay Antal 1774. március 10-én született Rádon, apja id. Muslay Antal, anyja Jeszeniczei Jankovich Mária volt. Tanulmányairól és közpályájáról kevés feljegyzés maradt fenn. Pálmány Béla adatai szerint 1794-ben negyedik évfolyamos jogász volt a Pesti Királyi Egyetemen, 1795. november 21-én jurátus lett a pesti Királyi Táblán, majd 1797. március 27-én ügyvédi vizsgát tett. Az 1796. évi országgyűlésen gróf Forgách Antalt képviselte.²³ 1800-ban, majd 1807-ben Nógrád megye főjegyzője. Valószínűleg az apja révén került Csanád vármegyébe (aki Csanád vármegye főispánja volt), ahol követté választották az 1811/12. évi országgyűlésre. A titkosrendőri jelentések a következőt jegyezték fel róla: A zárt ülések után többen összegyűltek és a jövőről spekuláltak vagy a tárgyakról tanácskoztak. Egyesek ezeket a tanácskozásokat törvénytelennek és merésznek találták. Mindenki hallgatott, csak Muslay dicsekedett, majd gúnyosan ezt mondta: Az egyeztetések nem megengedettek, de a császár nem tilthatja meg nekünk a beszélgetéseket. A rendőri jelentés szerint, ha ezt a gyalázatos csínytevést nem torolják meg, idővel fontos országgyűlési hős lesz Muslayból.²⁴ Császári, királyi kamarás címet kapott, azonban Pálmány nem közli, hogy mikor. Felesége Jablánczy Anna volt, akitől három gyereke született. Muslay Antal 1828. december 27-én hunyt el Pesten.²⁵

Az országgyűlés megnyitása

A csanádi követek az 1811. szeptember 2-án kelt levelükben jelentették, hogy időben és rendben megérkeztek Pozsonyba. Tiszteletüket tették József nádornál és az ország többi főúránál. Augusztus 28-án egy bizottságot neveztek ki, amely a Schloßhofba ment, hogy I. Ferencet és feleségét, Mária Ludovika császárnét

alapítására tízezer forintot ajánlott. Pongrácz Ádám gróf 200 forintot adományozott a Ludovika Akadémiának 1812-ben. Pongrácz János gróf 1808-ban 200 forintot ajánlott a Ludovika Akadémiának. Révay Antal báró 1808-ban a királynő koronázásakor a Szent Koronát kísérő küldöttség tagja. Serényi Vince gróf császári királyi kamarás volt.

21 MNL OL, N 119: 31. fasc. 3549. sz.

22 PÁLMÁNY 2019, I. 757–758.

23 PÁLMÁNY 2019, I. 244.: Forgách Antal gróf császári királyi kamarás volt.

24 MNL OL, N 119: 31. fasc. 3549. sz.

25 PÁLMÁNY 2019, I. 771.

meghívja az országgyűlésre, az uralkodó augusztus 30-án meg is érkezett Pozsonyba. Szeptember 2-án megnyitotta I. Ferenc az országgyűlést, majd átadta a királyi előterjesztéseket. A királyi propozíció négy pontot tartalmazott, s lényege megegyezett a királyi meghívólevél tartalmával.²⁶ Wertheimer Ede közlése szerint „duzzogó arccal” fogadták a rendek a királyi előterjesztéseket, amikor közölték velük.²⁷ Valószínűleg azért, mert a pénzügyi kérdések megvitatásán kívül konkrétan nem nevezett meg olyan ügyeket az uralkodó, amiknek a megvitatása az ország érdeke lett volna. A csanádi követek számára adott utasítások lefedték a propozíció tartalmát, így nem volt szükség pótutasítás kérésére.²⁸

Josef Wallis pénzügyminiszter az országgyűlési tanácskozásokat figyelemmel kísérve négy pártról tett említést Ferenc királynak. Az első párt „szájasokból és veszett rossz emberekből áll”. Nem félnének a királyt elárulni és az Orosz Birodalomhoz csatlakozni, mindent össze akarnak zavarni és lerombolni. „*Ez a sansculotte párt, Magyarország jakobinusai; ez az összeesküvőknek 1790 óta fennálló, még ki nem irtott, titokban folyton terjeszkedő pártja.*” A másik pártba azok tartoznak, akik a papírpénzt azonnal el akarják törölni. A harmadik pártba a „méréskeltek”-et sorolta, akik a papírpénzt fokozatosan akarják kivonni és nem egyszerre eltörölni. A negyedik pártot a mágánások alkották, akik eladósodtak és napról-napra éltek, pazaroltak. Wallis szerint királyi párt nem is létezik, csak néhány olyan személy található (például a nádor, az országbíró, a személynök), akik támogatják a király javaslatait, azonban ők nem elég bátrak, hogy határozottan kiálljanak. Domanovszky Sándor megjegyezte, hogy Wallisnak ezekből a jellemzéseiből a gyűlölet és a féktelen szenvedély árad, túlságosan elfogult volt a magyar rendekkel szemben.²⁹

Az országgyűlés történetét megíró Wertheimer Ede három politikai tömböt különített el. Az ellenzéknek két tábora is volt, az egyikbe tartoztak a mérsékeltbbek, megfontoltabb követek, akik az ország törvényeit figyelembe véve akartak előre jutni, őket gróf Vay József Szabolcs megyei követ vezette. A másik pártba az ifjabb, „lobbanékonyabb” követek tartoztak a szintén szabolcsi követ, gróf Dessewffy József vezetésével, akik a törvényesség határait feszegették, eszményképeik az 1789-es francia forradalom hősei voltak. (A csanádi követeket inkább az ellenzéki táborba lehetett sorolni, mivel határozottan kiálltak a nemesek jogai és az ősi alkotmány védelme mellett.) A kormányzatot is többen támogatták, azonban nem szerveződtek párttá. Nem volt vezérük, aki irányt mutatott volna, nem tartottak magántanácskozásokat. „*Ez a párt teljesen elszigetelten állott és gyöngének bizonyult azzal az ellenzékkel szemben.*” A papság nem mert felszólalni a megyék döntései ellen, mivel attól tartottak, hogy az egyházi javak elkobzásáról fognak szavazni, ha ellentmondanak a megyéknek. A szabad királyi városok támogatására sem számíthatott a bécsi udvar, köreikben sem volt ki-

26 MELHÁRD 1906, 388.

27 WERTHEIMER 1899, 39.

28 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 59. d. 943/1811.

29 DOMANOVSKY 1944, I/2. 440–441.

emelkedő vezető. Wertheimer úgy ítélte meg, hogy a kerületi ülések az 1811/12. évi országgyűlésen kaptak igazi jelentőséget, az országos ülések „puszta formáságokká” váltak, pusztán elfogadták ott a kerületi ülések határozatait.³⁰ A következőben ismertetem a pénzügyi kérdés vitáit, amely szinte az egész országgyűlés időtartamát lefedte.

A pénzügyi munkálat körüli viták

Az országgyűlés megnyitása és a királyi előterjesztések átvétele után nyomban hozzátartott a két tábla a pénzügyi kérdések megvitatásához. Wertheimer Ede bemutatja, hogy a rendek egyik része (főleg az alsótáblán) azonnal el kívánta töröltetni a papírpénzt azzal az érveléssel, hogy ha az fennmarad, örökre a kormányzattól függne az ország. Kétségbe vonták a király azon jogát is, hogy a pénz értékének a meghatározásáról a rendek nélkül dönthet. A királyt arra kell kényszeríteni, vallották, hogy ezt a pátentst eltörölje, és a rendek hozzájárulása nélkül ne adhasson ki többé ilyen intézkedéseket. Ezzel szemben a Mailáth György személynök, József nádor és a felsőtábla ki akarta hagyni a feliratból, hogy a 1811. február 20-án kiadott pátentst eltörölje az uralkodó. Arra kérték az alsótáblát, hogy mérsékeltebb és tiszteletteljesebb módon írjanak. Azt azonban a főrendek sem vonták kétségbe, hogy a pénzügyi pátens kérdésében feliratot intézzenek. Végül a két tábla megegyezett abban, hogy a pátens eltörlése maradjon ki a felirat szövegéből, sőt még azt is belefoglalták, hogy más országgyűlési tárgyak megvitatását ne tegyék függővé a pénzügyi munkálattól.³¹

A két tábla 1811. szeptember 14-én és szeptember 30-án intézte az első feliratait az uralkodóhoz. Kifejtették, hogy jobb megoldás lett volna, ha a királyi kincstár állapotának a javításáról csak azután döntött volna a király, miután az országgyűlést összehívta és a rendekkel is megegyezik, nem pedig rendeletet ad ki, mint tette 1811. február 20-án. A rendek hivatkoztak arra, hogy a törvényhozás joga a királyt és az országgyűlést közösen illeti meg. A pénz értékének a meghatározásánál az ország törvényeit figyelembe kell venni. A feliratokban kijelentették a rendek, hogy ez a rendelet sem a „Polgári társaság tzéljával, sem a mi sarkalatos Törvényeinkkel” nem összeegyeztethető. A bankócédulák kivonása és a váltócédulák behozatala a mindennapi kereskedésben és a közadók fizetésében is nehézséget okoznak, jelentették ki. Még a nádor közbenjárásával is megpróbálkoztak a rendek.³² A szeptember 30-i feliratokban³³ reményüket fejezték ki, hogy az uralkodó az ősi alkotmányt fenn kívánja tartani, és nem akarja a királyi jogokat annyira kiterjeszteni, hogy a sarkalatos törvények vagy a tulajdonosok vagyoni viszonyai kárt szenvedjenek.³⁴ A második feliratokban hivatkoztak például az 1405:18., 1439:10., 1715:3. és 8., 1723:3., 1741:8. és 22., az 1791:12.

30 WERTHEIMER 1899, 42., 50–66.

31 WERTHEIMER 1899, 68–72.

32 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 84–90. (1811. szeptember 23., 11. országos ülés)

33 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 60. d. 1181/1811.

34 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 22–26., 40–44.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 423–424.

és 19. törvénycikkekre, valamint a Hármaskönyv I. rész 9. címére.³⁵ I. Ferenc válasza szeptember 16-án és 26-án keltek. Ragaszkodott azon álláspontjához, hogy csak kényszerűségből adta ki a pátenszt, amelyet nincs módjában visszavonni. Emellett kijelentette, hogy a váltócédulák mennyiségét nem fogja növelni, az alkotmányt pedig tiszteletben fogja tartani. Kérte a rendeket, hogy támogassák és vitassák meg a pátensben bevezetett pénzügyi rendszert.³⁶

Muslay és Marczibányi a szeptember 17-én kelt levelükben sajnálattal jelentették a megyének, hogy a király az országgyűlés kívánságait és sérelmeit még nem orvosolta.³⁷ A szeptember 26-i jelentésükben pedig megírták, hogy az első királyi válasz reménytelen volt, a második még reménytelenebb. A követek kérték a Csanád vármegyei rendeket, hogy ha szükséges, küldjenek új utasításokat. Mint írták, a haza jogait és törvényeit továbbra is fenn fogják tartani, ami a kötelességük. A csanádi rendek azonban nem fogalmaztak meg új pótutasítást.³⁸ Végül az országgyűlés hozzájárult, hogy egy bizottságot küldjenek ki, amely megtudakolja a részleteket a pénzügyi viszonyokkal kapcsolatban.³⁹ Wertheimer úgy vélekedett, hogy ebben a döntő kérdésben a bécsi udvarnak alig volt támogatottsága, majd hozzátette: a rendek következetlenek voltak azzal, hogy elítélték a pénzügyi pátens kibocsátását, de mégis hozzájárultak, hogy egy bizottságot nevezzenek ki. „Ámde a választás megejtésével önmaguk ütöttek rést *bevehetetlen posztíójukon*” – jegyezte meg Wertheimer.⁴⁰

1811. október 2-án látott hozzá a kinevezett bizottság a pénzügyi kérdések megvitatásához Wallissal és a megbízottaival, majd október 14-én mutatta be a bizottság azokat a követeléseket, amiket a bécsi udvar támasztott Magyarországgal szemben: A 211 millió forgalomban maradt váltócédulából (beváltási jegy) 100 millió forintra Magyarország vállaljon garanciát. A beváltási alaphoz 942 686 forinttal kell hozzájárulnia Magyarországnak. A váltócédulák törlesztési

35 1000 év; VERBŐCZI 1844, 55–57.: Az 1405:18. törvénycikk kimondta, hogy a királynak a joga, hogy pénzt veretessen, ezeket az arany- és ezüstpénzeket nem szabad hamisítani, kisebbiteni, körülmetszeni. Csak úgy lehet elfogadni ezeket a pénzeket, ha „annak igaz belső értéke vagyon”. Az 1439:10. törvénycikk szerint az arany- és ezüstpénzek értékét nem szabad megváltoztatni az ország rendjeinek a hozzájárulása nélkül. Az 1715:3. cikkely kimondta, hogy Magyarországot a saját törvényei szerint kell kormányozni. Az 1715:8. törvénycikk értelmében felállították az állandó katonaságot, de a nemesi felkelés intézménye is érvényben maradt. Az 1723:3. és 1741:8. törvénycikkek megerősítették a nemesek kiváltságait. Az 1741:22. törvény az 1715:8. törvényt pontosította, kimondta, hogy hirtelen kitörő háborún kívül mindig össze kell hívni az országgyűlést. Az 1791:12. törvénycikk kimondta, hogy a törvényhozó és a végrehajtó hatalom az uralkodót és a rendeket közösen illeti meg. Az 1791:19. törvénycikkben megállapították, hogy a király és a rendek közösen határoznak az adókról, segélyekről, katonákról. A Hármaskönyv I. rész 9. címe a nemesi kiváltságokat határozta meg.

36 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 28–30., 33–34.; WERTHEIMER 1899, 74., 84–86.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 424–426., 427., 430.

37 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 59. d. 945/1811.

38 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 60. d. 1180/1811.

39 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 40–44.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 430–431.

40 WERTHEIMER 1899, 91., 97–98.

alapjára évente négy millió forintot kell fordítani, ebből Magyarországra évente 1 855 771 forint teher hárulna. Emellett évi 12 millió forint segélyt (subsidiум) is várt az uralkodó a magyar rendektől a kiadásokra, fémpénzben. A rendek határozottan elutasították ezeket a követeléseket. Egy részük azonnal el akarta törölni a papírpénzt, mások ezt lehetetlennek tartották, mondván, veszélyes következményei lehetnek annak az országra nézve. Abban viszont egyetértettek, hogy ezt a pénzügyi tervezetet el kell ítélni.⁴¹ Az október 25-i országos ülésen a megyék nagy része (akiket nem sorolnak fel név szerint) támogatta, hogy a papírpénzt váltsák fel jó értékű fémpénzre.⁴²

November 11-én két újabb feliratot intéztek a királyhoz. Az első feliratban ismét sérelmezték a rendek, hogy a pénzügyi rendeletet az egész Habsburg Birodalomra ki kívánta terjeszteni az uralkodó. Kijelentették, ez a pénzügyi rendelet a magyar alkotmánnyal ellenkezik, hibás és elfogadhatatlan. A kényszerítő szükség nem elég indok arra, hogy az ország törvényeivel ellentétes rendeletet adjon ki a király, olyan megoldást kell keresni, amely nem sérti az ország alkotmányát és törvényeit. A rendek nem fogadták el, hogy a váltópénz értékének a fenntartására a 211 millió forintból 100 milliót magukra vállaljanak, a törvényes alkotmányt sértené, érveltek, ha ezt elvállalnák. A király által kért 12 millió forint segedelmet sem tudták támogatni, mivel a nem meghatározott időtartamra kért segedelem adózást rejt magában, ami sérti a nemesi jogokat (hivatkoztak az előző feliratban említett törvényekre).⁴³ Úgy látták, a papírpénznek a fenntartása semmilyen hasznot nem hozna, a jó értékű pénznek ilyen dolgokra való fordítása haszontalan, sőt még az uzsoráskodás is felerősödne. Elfogadhatatlannak ítélték, hogy a váltócédulák hitelének a megerősítéséhez jó értékű fémpénzt kíván az uralkodó. Ezek a pénzügyi rendelkezések az ország szorgalmára és kereskedésére is negatívan hatottak. Kérték a királyt, hogy a papírpénzt vonja ki a forgalomból, és csak jó minőségű fémpénz legyen használatban. Reményüket fejezték ki, hogy az uralkodó a Magyar Kamarát függetleníti az Udvari Kamarától, a pénzverést a Magyar Kamara és a tárnokmester felügyelete alá rendeli, az örökös tartományokkal való kereskedést pedig visszaállítja a korábbi állapotába.⁴⁴

A rendek a november 11-i másik feliratukban az adó ötszörösére emelése ellen tiltakoztak, és azt kérték, hogy az uralkodó ne szedje be azt. Felvetették, hogy az országgyűlés engedélye nélkül nem vethet ki adót, segedelmet a király. Azzal, hogy bankócédulában (amelynek értékét ötödére csökkentették) kívánja beszédni az uralkodó az adót, nem old meg semmit. A rendek hivatkoztak az adózó nép elgyengült állapotára is. (Ezt az álláspontjukat az 1812. április 26-i feliratukban is megerősítették, kiemelve, hogy a bankócédulában történő fizetést 1808-ban fogadták el, mivel ekkor már volt jó minőségű fémpénz a forga-

41 WERTHEIMER 1899, 99–104., 111.

42 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 142. (1811. október 25., 17. országos ülés)

43 1000 év: Itt meg kell jegyezni, hogy az 1569:6. törvénycikk értelmében három évre ajánlottak segélyt a rendek.

44 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 93–114.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 449.

lomban.)⁴⁵

I. Ferenc csak 1812. január 5-én válaszolt a rendek újabb felirataira.⁴⁶ Ismét kifejtette, hogy az adott körülmények miatt kényszerült kiadni a pénzügyi rendeletét. Továbbá kérte a rendeket, hogy halogassák ennek az ügynek a tárgyalását. A közszükségletekről való gondoskodás nem ellenkezik a magyar alkotmánnyal a király szerint. Az uralkodó ennek az ügynek a megtárgyalására négy hetet biztosított a rendeknek. Emellett azt is követelte, hogy a magánszemélyek pénzügyi viszonyait is vitassák meg ez idő alatt. A kidolgozott pénzügyi rendszert továbbra is fenn kívánta tartani. Annyiban engedett csupán a rendeknek, hogy a 211 millió forintból ne most azonnal vállaljon magára Magyarország 100 milliót, hanem dolgozzanak ki arra egy tervet. Az országgyűlésen ismét nemtetszésüket fejezték ki a rendek, akik szintén ragaszkodtak a november 11-én felterjesztett feliratuk álláspontjaihoz.⁴⁷

A csanádi követek az 1812. január 8-án kelt levelükben jelentették a megyének, hogy a király a papírpénzt továbbra is fenn kívánja tartani, emellett 12 millió forint segedelmet kér. Az országgyűlési rendek a jó értékű pénz mellett továbbra is meg kívántak maradni, amit a törvények is elismernek. Ilyen utasításhoz tartották magukat a csanádi követek is. A Csanád vármegyei rendek az 1812. január 31-ei közgyűlésükön a követeket oda utasították, hogy az uralkodó által kért 12 millió forinttól való elállást eszközöljék ki.⁴⁸

A rendek azonban a 1812. január 18-i alsótáblai országos ülésükön engedményt tettek, s elhatározták, hogy önkéntes segedelmet nyújtanak a királynak. A csanádi követek is kijelentették, hogy a törvényes keretek között és az ország erejéhez mérten adjanak segedelmet, s a megyék többsége hasonló álláspontot képviselt. Az ezt követő kerületi üléseken, majd a január 23-i országos ülésen elhatározták, hogy természetben (rozst, zabot) adnak segílyt, emellett a só mázsánkénti árának két forinttal történő emelését is támogatták, amivel a segílyt ki akarták pótolni. (A két tábla a 12 millió forint helyett 7 millió forint értékben állapította meg a segedelmet azzal, hogy az a megye, amelyik terményt nem tud adni, pénzben is fizethet.)⁴⁹ Az uralkodónak azonban fémpénzre lett

45 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 115–119., 429–430.

46 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 196–200.

47 WERTHEIMER 1899, 151–166.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 462–465.

48 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 60. d. 57/1812.

49 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 60. d. 194/1812.; ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 639–691., 741–743. (1812. január 18., január 26., 52., 56. országos ülés.): A törvényes keretek között és az ország erejéhez mért segedelmet, subsidiumot ajánlottak: Abaúj, Arad, Árva, Bács, Békés, Bereg, Bihar, Csanád, Fejér, Heves, Hont, Krassó, Liptó, Máramaros, Nógrád, Pest, Somogy, Szabolcs, Szepes, Szerém, Torna, Torontál, Ugocsa, Vas, Veszprém, Zala, Zólyom vármegyék, Horvátország a káptalanok és a szabad királyi városok. Nem ajánlottak segedelmet: Baranya, Bars, Borsod, Esztergom, Győr, Komárom, Nyitra, Pozsony, Sáros, Sopron, Tolna, Turóc, Ung, Zemplén vármegyék. Gömör és Moson a papírpénz eltörlése esetén adott volna segedelmet. Heves megye nem szavazott.

ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 801. (1812. január 30., 60. országos ülés); WERTHEIMER

volna szüksége. A só árának a rendek részéről történő emelése pedig sértette a király jogát, mivel uralkodói felségjogról lévén szó, a rendeknek nincs beleszólása abba. (1812. április 28-án egyébként a király önkényesen felemelte a só árát a rendek hozzájárulása nélkül.)⁵⁰

A tanácskozások sikertelenségét jól mutatja, hogy 1812. február 1-jén, március 20-án, április 24-én, május 4-én és május 17-én újabb feliratokat intéztek a pénzügyi viszonyok rendezése kapcsán az uralkodóhoz, azonban mindkét fél végig ragaszkodott álláspontjához.⁵¹ A rendek ismét kifejtették, hogy a bankócédulák nem szolgálták Magyarország hasznát, a király nem vezethet be új pénzügyi rendszert az országban a rendek hozzájárulása nélkül. Tagadták, hogy csak a király ismeri az ország körülményeit. Kijelentették, a papírpénz kivonása nem lenne megvalósítható a törvényeink sérelme nélkül, emiatt nem vállalhatnak kezességet érte. Készségesen felajánlották, hogy tanácskoznak arról, hogyan is lehetne a papírpénzt eltörölni, a királyi kincstár által beváltani és csak jó minőségű fémpénzt a forgalomban tartani. A király által kért 12 millió forintos segély megadását sem támogatták, a nemeseket egyedül katonáskodásra lehet kötelezni, adózásra nem. Segedelmet csak önként ajánlhatnak meg a nemesek. Arra nem lehet kötelezni Magyarországot, hogy az örökös tartományok szükségait pótolják. Magyarországnak nincsenek olyan eszközei, amelyek a kereskedelmet és a szorgalmat elősegítenék (mivel az ország „colonialis”, azaz gyarmati sorban van), emellett, érveltek, éhínség is fenyeget a gyenge termés következtében. A feliratokban hivatkoztak az 1559:12. és 15., 1625:39. és 40., 1687:4., 1715:8. 51. és 52., az 1741:8., 1791:12. törvénycikkekre, valamint a Hármaskönyv I. rész 3. és 4. címére, illetve a II. rész 3. címére.⁵²

1899, 167–169.: Az alsóábra a rozs árát 3 forintban, a zab árát pedig 1 forint 30 krajcárban kívánta megállapítani, azonban a nádor és a felsőábra nyomására elfogadták, hogy a rozs ára (egy millió pozsonyi mérő) 4 forint, a zab ára (másfél millió pozsonyi mérő) 2 forint legyen. A megyék egy része: Baranya, Bars, Borsod, Gömör, Győr, Komárom, Nyitra, Pozsony, Sáros, Tolna, Trencsén, Turóc, Ugocsa, Ung, Zala, Zemplén vármegyék nem járultak hozzá a rozs és a zab árának a felemeléséhez.

50 DOMANOVSKY 1944, I/2. 468–469., 473., 480–481.; ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 472–473., 485–491.; MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 561/1812.; ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 691–693., 716. (1812. január 23–24., 53–54. országos ülés) A január 24-ei országos ülésen Baranya, Bars, Borsod, Győr, Komárom, Moson, Nyitra, Pozsony, Sáros, Sopron, Tolna, Trencsén, Turóc, Ung, Zala, Zemplén vármegyék ismét kijelentették, hogy nem ajánlanak segedelmet.

51 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 249–265., 299–301., 329–334., 441–444., 477–483., 507–516.; MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 555/1812.

52 1000 év: Az 1559:12. törvénycikk a hadisegélyek összeírásáról és behajtásáról rendelkezett. Az 1559:15. törvénycikk tartalmazta, hogy hadi segílyt a rendek nem ajánlanak meg több évre. Az 1625:39. és 40. cikkelemek a pénz értékéről, forgalmáról, elfogadásáról, valamint árákról határoztak, emellett megtiltották az arany és ezüst kivitelét az országból. Az 1687:4. törvénycikk kimondta, hogy az uralkodók megtartják az országot az ősi jogokban, kiváltságokban és törvényekben. (Ebben a törvényben mondták ki az 1222:31. törvénycikk ellenállási záradékának a megszüntetését.) Az 1715:51. törvénycikk kimondta, hogy 6%-nál nem lehet nagyobb kamatot kérni a kölcsönök után. Az 1715:52. cikkely pedig az adósságok és kamatok fizetéséről rendelkezett.

A magánszemélyek pénzügyi viszonyainak rendezése kapcsán, ahogy arról már szó esett, az örökös tartományokban az úgynevezett bécsi skálát léptették életbe, amit Magyarországra is ki akart terjeszteni az uralkodó. A bécsi skála szerint az 1799 előtt felvett hitelek esetén a papírpénz és a fémpénz értéke azonos volt, majd 1799-től kezdődően a papírpénz folyamatosan elértéktelenedett az ezüstpénzhez képest, ezért az 1799–1811 közötti minden hónapra meghatározták a papírpénz értékét a fémpénzhez viszonyítva. Az alsótáblán a követek többsége kezdetben azt kívánta, hogy a papírpénz értékének a csökkenésével csak 1801-től vagy 1805-től számoljanak, a főrendek viszont elfogadták az 1799-es kezdetet.⁵³ Emellett az alsótábla ragaszkodott ahhoz, hogy az adósok fémpénzben fizessék vissza az adósságokat, azonban a főrendek elfogadták, hogy ez váltócédulában történjen. A csanádi követek a február 10-i országos ülésen kijelentették, hogy az arany- és ezüstpénzben felvett hiteleket ebben a pénznemben fizessék vissza az adósok, s nem papírpénzben. Ebbe bele kívánták érteni az 1799 előtt felvett kölcsönök visszafizetését is. Egy későbbi ülésen hozzátették, hogy a papírpénz elfogadására senkit sem lehet kényszeríteni, a papírpénz bevezetéséhez nem járult hozzá az ország. Emellett kijelentették, hogy jó minőségű arany- és ezüstpénz legyen forgalomban, amelyet ne lehessen kivinni az országból. Az aranyat és az ezüstöt az országban verjék pénzzé. Az ezzel kapcsolatban hozott korábbi törvényeket pedig tartsák fenn. Az alsótábla többsége hasonló álláspontot képviselt ez ügyben.⁵⁴

Wertheimer szerint a főrendek azért támogatták a bécsi skálát, mert az előnyösebb volt a számukra. A főrendek a saját érdekeikért küzdöttek, mivel a legnagyobb főnemesi családok eladósodtak. Február 21-én végül abban állapodott meg a két tábla, hogy egy bizottságot küldenek ki, amely kidolgozza a részleteket a magánszemélyek pénzügyi viszonyainak a rendezése kapcsán.⁵⁵ A

VERBŐCZI 1844, 48–51., 230–232.: Az I. rész 3. és 4. címe a nemesség eredetéről, a királyi hatalomról szól. Nemesi címet katonai szolgálat és egyéb erények alapján lehet szerezni, amit birtokadománnyal erősít meg az uralkodó. A II. rész 3. címe kimondta, hogy törvényeket a király és a rendek csak közösen alkothatnak.

53 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 1212. (1812. április 7., 85. országos ülés)

54 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 914. (1812. február 10., 66. országos ülés), 978–979. (1812. február 15., 70. országos ülés)

55 WERTHEIMER 1899, 170–174.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 472.; ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 1089–1090. (1812. február 21., 75. országos ülés): A bizottság tagja volt József nádor, mint elnök. A felsőtábla tagjai közül: Verhovátz Maximilián zágrábi püspök, Kamánházy László váci püspök, gróf Brunszvik József főtárnokmester, Almásy Pál koronaőr, gróf Illésházy István trencsényi főispán, Balogh Péter zólyomi főispán, gróf Szapáry József mosoni főispán, gróf Mailáth József verőcei főispán, Végh István baranyai főispán, Klobusitzky József borsodi főispán, Okolicsányi János tornai főispán, gróf Erdődy Károly, gróf Esterházy Imre, Berényi János, Markovich András. Az alsótábla tagjai közül: id. Mailáth György személynök, a Királyi Tábla tagjai közül: Latzkovich György alországbíró, Szilassy József nádori ítélőmester, Ghyczy József országbírói ítélőmester, Lántzy József táblabíró, Horvátország részéről: Kusevich József ítélőmester, Buzsán Aloysius, az egyházi rend részéről: Benyovszky János esztergomi főkáptalan, Makkay Antal egri főkáptalan, püspök Mitterpacher Dániel pécsi káptalan, Vory Imre zágrábi káptalan, a megyék ré-

rendek az adósok és a hitelezők közötti viszonyok rendezéséről április 24-én feliratot intéztek az uralkodóhoz. Kifejtették, hogy jelenleg arany- és ezüstpénzben nehéz fizetni azok hiánya miatt, ezért az adósok három évig kapjanak fizetési moratóriumot.⁵⁶ A moratóriumot⁵⁷ a csanádi követek is támogatták, mivel csak hároméves időszakról van szó, ami alatt remélni lehet, hogy a pénzügyi helyzet stabilizálódik.⁵⁸

A csanádi követek a május 10-én kelt jelentésükben tudósították a megyét, hogy József nádor az előző nap érkezett meg a király újabb válaszával a papírpénz ügyében. Mint írták, nagy megilletődéssel fogadták ezt a leiratot, mivel az uralkodó továbbra is ragaszkodott a papírpénzhez, miközben az alkotmány csak az arany- és ezüstpénzt ismeri el fizetőeszközként.⁵⁹

A király eredetileg május 12-én tervezte berekeszteni az országgyűlést, de a folyamatban lévő ügyek tárgyalása miatt május 19-ig meghosszabbította a működését. A csanádi követek a május 15-i országos ülésen kinyilatkoztatták azon véleményüket, hogy egy újabb feliratban meg kell említeni, miszerint az országnak semmilyen befolyása nem volt a papírpénz kiadására, minden szerencsétlenségnek ez az oka az országra nézve. Erre a személynek megjegyezte, hogy nem igaz az az állítás, miszerint a papírpénz az országra nézve mindig káros volt. Amikor kisebb mennyiség volt forgalomban, akkor szerinte hasznos volt a kereskedés előmozdítására.⁶⁰

A rendek május 17-én feliratot intéztek a királyhoz, amiben sajnálatukat fejezték ki, hogy a magánszemélyek közötti pénzügyi viszonyok rendezése kapcsán nem egyeztek meg, ezért kisebb engedményeket tettek. Végül elfogadták, hogy 1799-től kezdődjön a papírpénznek a fém pénzhez számított leértékelése. Hároméves moratóriumot kívántak bevezetni (a következő országgyűlés összehívásáig), ami szerint, ha a hitelező a következő három évben kérné az adósság visszafizetését, akkor az adós váltópénzben is fizethessen. Ha viszont az adós akarná visszafizetni a tartozását ebben a három évben, akkor a hitelezőnek nem lenne kötelező elfogadni váltócedulát. Ezekről a kivételektől eltekintve a rendek

szeről: Dessewffy Sámuel sárosi, Vay József szabolcsi, Bezerédy Ignác veszprémi, Péchy Imre pesti, Gundelfinger György szepesi, Tokody György bihari, Némethszegi István mosoni, Balogh János barsi, Halasy Márton hevesi, Jakabfi Simeon krassói, Zsitvay Ferenc szerémi, Lukátsy Miklós trencséni, Márjásy István gömöri, Eötvös Sándor szatmári Balogi Lajos nógrádi, Kajdácsi Antal baranyai követek. A jelen nem lévő mágnások követei közül: Sculteti Pál, Vachtler Bernád. A szabad királyi városok közül: Motkó Péter pozsonyi, Vágner Péter soproni, Fülöp János kassai, Maholányi Ferenc nagybányai követek.

56 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 441–444.

57 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 868. (1812. február 7., 64. országos ülés): A moratóriumot nem támogatták a következő vármegyék, hanem még ezen az országgyűlésen el akarták intézni a magánszemélyek közötti pénzügyi kérdéseket: Bács, Baranya, Bereg, Borsod, Bihar, Csongrád, Fejér, Győr, Hont, Krassó, Máramaros, Nógrád, Pozsega, Sáros, Szerém, Temes, Tolna, Torna, Torontál, Turóc, Zala, Zólyom.

58 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 863–868. (1812. február 7., 64. országos ülés)

59 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 686/1812.

60 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 1535–1536. (1812. május 15., 114. országos ülés)

ragaszkodtak a jó értékű fémpénzhez, s hogy a bankcédulákban felvett hiteletet át kell számítani és fémpénzben kell visszafizetni a tartozásokat. Ismét arra hivatkoztak, hogy az országot saját törvényei és alkotmánya szerint kell kormányozni. Erejükhöz mérten ajánlottak segedelmet most és korábban is, jelentették ki, ha fegyvert kellett fogniuk, azt is megtették. Az uralkodó azonban a mai napig nem orvosolta a sérelmeket és kívánságokat.⁶¹ A csanádi követek a május 18-án kelt levelükben jelentették a megyének, hogy a pénzügyi munkálatról befejezték az országgyűlési tanácskozást. Megismételték, hogy hazánk első törvényei a jó minőségű arany- és ezüstpénzeket ismerték el. A papírpénz elfogadásával a törvényeket sértenék meg, az alkotmányt a „sarkaiból” is kifogatnák.⁶²

Május 20-án újabb királyi leirat érkezett, amelyben I. Ferenc határozottan kijelentette, hogy vagy elfogadják a pénzügyi rendeletet és a bécsi skálát, vagy feloszlatja az országgyűlést. Követelte, hogy a pénzügyi viszonyok rendezését az ő kívánságai szerint szabályozzák. A moratóriumhoz sem járult hozzá, és ragaszkodott a papírpénz használatához. Ezzel végérvényesen megmerevedtek az álláspontok a király és a rendek között.⁶³ Az országgyűlési rendek csendes hallgatással és szomorúsággal fogadták a király leiratát. Fájdalmat éreztek, hogy az alkotmány sérelme nélkül nem tudják megoldani a pénzügyi kérdéseket. Az országgyűlési jegyzőkönyvben a következő sorok szerepelnek: „Egy volt a' gondolat, egy a' kinyilatkoztatás, egy a' vélekedés, hogy tudnia illik, készebbek minden *Articulus* nélkül magokat a' bizonytalanságnak kitenni, a' kárt szenvedni békével, hogy sem a' *Constitutióval*, és egy szabad Nemzet Jussaival meg nem egyező módon, akármelly Törvény Tzikkely elfogadására kényszerítetni.”⁶⁴

A csanádi követek május 21-én kelt levelükben értesítették a megyét, hogy reménytelen és váratlan volt ez a királyi válasz. A rendek nem tudták elfogadni a király által tett javaslatokat. Még egyszer utoljára feliratot intéztek az uralkodóhoz, aki ekkor Drezdába utazott, hogy Bonaparte Napóleonnal tárgyaljon. Kijelentették, hogy nem fogadhatják el a király javaslatát, mivel annak káros következményei lehetnek a hazára és a trónra nézve is – vélekedtek a csanádi követek.⁶⁵

Az 1811/12. évi országgyűlés eredményei, utóhatása

Az országgyűlés bezárására 1812. június 1-jén került sor 126 országos ülés után. Mivel I. Ferenc személyesen nem tudott megjelenni, Antal főherceg rekesztette be a diétát.⁶⁶ Az országgyűlés eredménytelenségét jelzi, hogy csak öt törvénycikket szentesített az uralkodó. Reformoknak nyomát sem lehet felfedezni ezekben a törvényekben. Az első törvénycikkben rozst és zabot ajánlottak segedelem-

61 ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 507–516.; POÓR 2003, 220–224.

62 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 687/1812.

63 WERTHEIMER 1899, 195–199.; DOMANOVSKY 1944, I/2. 486–489.

64 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 1659. (1812. május 20., 124. országos ülés)

65 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 688/1812.

66 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 689/1812.

ként. A második törvénycikkben a Ludovika Akadémiára tettek ajánlatokat s rendek. A harmadik törvénycikkben az 1791:35. és 1792:12. törvénycikk érvényét hosszabbították meg, amelyek kimondták a jobbágyság szabad költözését és hogy számukra milyen módon kell igazságot szolgáltatni. A negyedik és ötödik törvénycikk a törvényhatóságok közötti néhány vitatott határkérdést rendezték, és új tagokat neveztek ki erre a feladatra.

Az országgyűlési tanácskozások leginkább a pénzügyi rendszer megvitatásáról szóltak, ezért más tárgyra kevesebb idő maradt. Amíg a király választ várták a pénzügyi munkálattal kapcsolatban, addig az ország sérelmeit és kívánásait kezdték el összegyűjteni és megvitatni 1811 decemberében, de nem született komolyabb eredménye. Egy ügyet azonban érdemes kiemelni: A magyar nyelvnek az államéletben (hivatalokban) való kiterjesztése ismét felmerült követelésként, ráadásul ezt az indítványt a Csanád vármegyei követek tették meg, s azt a megyék többsége támogatta. A magyar nyelv kapcsán 1811. december 19-én feliratot is intéztek az uralkodóhoz, amelyben kérték, hogy a magyar nyelv használatára térjenek át a hivatali életben és az oktatásban.⁶⁷ Emellett a csanádi követek azt is indítványozták, hogy a magyar ezredeknél magyar tiszteket alkalmazzanak. A személynök azonban kinyilatkoztatta, hogy ezt a kérdést nem lehet itt megvitatni.⁶⁸

I. Ferenc 1812. augusztus 1-jén az országgyűlés hozzájárulása nélkül adta ki a fentebb említett pénzügyi devalvációs rendeletét a Magyar Királyságra vonatkozóan.⁶⁹ A franciák ellen tovább vívott háború azonban újabb pénzügyi nehézségeket szült, ezért 1813-ban 45 millió forint értékű váltócédulát bocsátottak ki.⁷⁰ 1816. június 1-jén újabb pátenst adott ki az uralkodó, az 1811. évi rendelethez képest 40%-kal csökkentette a papírpénz értékét, s megalakult az Osztrák Nemzeti Bank. (A váltócédula forgalomban maradt, azonban az értékét ezután már tudták garantálni, 1848-ig 100 papírforint 40 ezüstforintot ért.)⁷¹ Ezután 1825-ig nem hívta össze az országgyűlést I. Ferenc, az 1825/27. évi országgyűlésen ismét megpróbálkoztak a pénzügyi viszonyok rendezésével, azonban a rendek és a király közötti ellentétek miatt erre ismét nem került sor.

Ifj. Muslay Antal és Marczibányi János követi végjelentését az 1812. július 8-án, Makón tartott közgyűlésen olvasta fel. A követek tárgyilagosan összefoglalták a diéta kilenc hónapjának az eseményeit, amelyek nagyrészt a pénzügyi munkálat vitáival teltek. A király és az országgyűlés rendjei között nem született megállapodás, mivel mindkét fél ragaszkodott a maga részéről kidolgozott alapelvekhez. Az országgyűlés végére már általános volt a kedvetlenség a rendek között. A csanádi követek bíztak benne, hogy kielégítő eredményekkel térhetnek haza, de a sikertelenségnek nem az országgyűlési rendek az okai, hanem a kö-

67 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 335–339. (1811. december 3., 31. országos ülés); ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12, 154–158.

68 ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12, 339. (1811. december 3., 31. országos ülés)

69 BRANDT 2020, 418–419.

70 BALLAGI 1897, 42.

71 Soós 2007, 102.; DANYI 2012, 42–44.

rülmények. Sajnálatos módon a fontosabb sérelmeket és kívánságot sem tudták orvosoltatni.⁷²

A csanádi követek tevékenységét nehéz megítélni, mivel az országgyűlési jegyzőkönyv alapján nem lehet tudni pontosan, hogy a tárgyalások során milyen beszédeket tartottak. Annyi bizonyos, hogy az országgyűlési tanácskozásokon végig jelen voltak, általában kéthetente küldtek jelentéseket (körülbelül huszonnyolcat) a megyének. A követutasításokat pontosan betartották, ha nem volt pontos utasításuk, akkor pótutasítást kértek. A többi megyéhez viszonyítva Csanád vármegye nem „lógott ki” a sorból, a legfontosabb alapelvnek az ország alkotmányának és törvényeinek a védelmét tekintették követei. A pénzügyi kérdésekben nem vállaltak kezdeményező szerepet, más megyék által felvetett javaslatokhoz csatlakoztak. Amit viszont érdemes kiemelni, az, hogy a magyar nyelvnek az államéletben való kiterjesztését a csanádi követek indítványozták.

A reformkor folytonosság–megszakítottság kérdése kapcsán Domanovszky Sándor éles kritikát fogalmaz meg a rendekkel szemben. Véleménye szerint egyedüli védelmi vonaluknak az ősi alkotmányt tekintették, amelynek segítségével meg tudják védeni az önállóságukat, függetlenségüket és a kiváltságaikat. Ez egyoldalú és hamis érv volt, de az évszázadok keserves tapasztalatai alakították ki ezt a helyzetet, teszi hozzá. Az ország nagyrészt elzárkózott a külföldtől, az a néhány művelt nemes, akik kijutottak külföldre (Berzeviczy Gergely, Podmaniczky József, Skerlecz Miklós), hogy tapasztalatokat gyűjtsenek, kevesen voltak ahhoz, hogy a „nagy átlagot” felemeljék. Jelentős és nagyhatású munkákat is írtak, azonban azok jórészt csak szűk baráti körben váltak ismertekké. A cenzúra miatt az asztalok fiókjában maradtak ezek az írások.⁷³

Más történészek is egyértelmű kudarcként jellemezték az 1811/12. évi országgyűlés eredményeit.⁷⁴ Poór János nem foglalt állást a megszakítottság–folytonosság kérdésében, de könyvei inkább a megszakítottság tézisért erősítik. A *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815* című könyvében lesújtó véleményt alkot a nemességről, mondván, azok nagy része műveletlen, kártyázik, dorbézol, a megyegyűléseken is csak a saját jogait védik. Poór ezt az „önkritikát és rossz közérzetet” Kazinczy Ferenc, Berzsenyi Dániel, Dessewffy József, Horvát István írásai alapján is érzékeltette. A műveltebb nemesség ugyanis kritikával illette a műveletlen, elzüllött és saját jogait védő nemesi tömegeket. Néhány művelt gondolkodó már ekkor eljutott oda, hogy a reformokat szélesebb körben kell megvalósítani, azonban erre nem volt még lehetőség. Poór az *Adók, katonák, országgyűlések 1796–1811/12* című későbbi könyvében ezt a negatív képet tovább erősítette. „*Nem módosítható az az előnytelen kép, amelyet a kortársak egy csoportja, illetve a magyar történettudomány a két nagy korszak – a felvilágosult abszolutizmus és a reformkor – árnyékában háttérbe szoruló századfordulóról fes-*

72 MNL CSML Makó, IV. A. 3. b. 61. d. 711/1812.

73 DOMANOVSZKY 1944, I/2. 464–465.

74 MARCZALI 1898, 595.; BENDA 1978, 344.; CSORBA–VELKEY 1998, 39.

tett.”⁷⁵

Vermes Gábor szintén nem foglalt egyértelműen állást a folytonosság–megszakítottság kérdésében, de inkább az utóbbi mellett foglalt állást. Kifejtette, hogy a reformok megvalósulása hosszú folyamat, „*amely során a haladás hívei csak apránként, meg-megtorpanva, s gyakran vissza is lépve jutottak előre*”. „*He-lyesebb tehát azt állítani, hogy a reformkor hosszú érlelődési folyamat eredménye-ként jött létre, amely tele volt kétségekkel, árnyalatokkal, bizonytalanságokkal és határozatlansággal, miközben a józan ész érvei harcot vívtak a mélyen gyökerező tradicionalista eszmékkel és szokásokkal.*” Az eszmék, „józanész” fejlődését nem lehet egyenes vonalban leírni, azonban az 1811/12. évi országgyűlés eltért még ettől a „szerény” haladási iránytól – fejtette ki Vermes. „*Szembeszegülő és ha-ladásellenes volt egyszerre, miközben ellenállt a monarchián belüli pénzügyi ösz-szeomlásnak.*” A követekről sem volt jó véleménnyel Vermes, szerinte a nagy részük szűklátókörű és járatlan volt a pénzügyekben.⁷⁶

A reformkor folytonosság–megszakítottság kérdése kapcsán magam is úgy vélekedem, hogy ez az országgyűlés a megszakítottság tényét erősíti, mivel nem figyelhetőek meg olyan reformkezdeményezések, mint az 1830-as, 1840-es évek-ben. Az 1811/12. évi országgyűlésen a magyar rendek elsődleges célja a nemesi kiváltságok és az ősi alkotmány védelme volt.

Harm-Hinrich Brandt szerint a franciák ellen vívott háború miatt kény-szerhelyzetben volt a Habsburg Birodalom, mivel a fedezet nélküli papírpénz egyre jobban elértéktelenedett, ezért szükséges volt a pénzügyi rendelet kiadása. Brandt negatívumként megemlíti, hogy a központi kormányzat a régi struktúra szerint működött, és nem modernizálták. A kormányzat határozott álláspontot képviselt a magyar országgyűléssel szemben, a papírpénz leértékelése és az adó-zás nem képezhette vita tárgyát. Hosszas és kemény viták után elutasították a magyar rendek a pénzügyi rendeletet. Az 1816-ban megalapított Osztrák Nem-zeti Bank stabilizálta valamelyest a birodalom pénzügyi helyzetét, azonban az 1820-as évektől állandósult a költségvetési hiány. Ez a politikai modernizáció és az integráció hiányának volt köszönhető – állapította meg Brandt.⁷⁷

Források

Levéltári forrás

MNL CSML Makó IV. A. 3. a. = Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vár-megye nemesi közgyűlésének iratai: – a., Közgyűlési jegyzőkönyvek

75 POÓR 1988, 175–203.; POÓR 2003, 255.

76 VERMES 2011, 128–129.

77 BRANDT 2020, 388–437.

MNL CSML Makó IV. A. 3. b. = Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád–Csanád Vármegyei Levéltár Makói Levéltára. Csanád vármegye: IV. A. 3. – Csanád vármegye Nemesi közgyűlésének iratai – b., Közgyűlési iratok

MNL OL N 119 = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. N 119 Takács Sándor hagyatéka.

Nyomtatott forrás

JNI 1991 = Sándor Domanovszky – Ferenc Glacz: *Palatin Josephs Schriften. Vierter Band 1809–1813*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1991.

ORSZÁGGYŰLÉSI ÍRÁSOK 1811/12 = *Felséges Első Ferentz austriai császár, Magyar’, és Cseh ország’ koronás királyától Pošony szabad királyi városában 1811-dik esztendőben, kis-asszony havának 25-dik napjára rendeltetett Magyar ország’ gyűlésének írásai*. Pozsony : Belnay, 1811–1812.

ORSZÁGGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYV 1811/12 = *Felséges Első Ferentz austriai tsászár, Magyar, és Cseh ország koronás királyától Pozsony szabad királyi városába 1811-dik esztendőben, kis-asszony havának 25-dik napjára rendeltetett Magyar ország gyűlésének jegyző könyve*. Pozsony : Belnay, 1811–1812.

MELHÁRD 1906 = Melhárd Gyula: *Somogyvármegye a rendi országgyűléseken I. 1661–1812*. Veszprém : Egyházmegyei Könyvnyomda, 1906.

PÁLMÁNY 2019 = Pálmány Béla: *A magyar rendi országgyűlések történeti almanachja 1790–1812*. Budapest : Országház Könyvkiadó, 2019.

VERBŐCZI 1844 = Verbőczi István: *Hármaskönyv*. Pest : Magyar Tudós Társaság, 1844.

Szakirodalom

BALLAGI 1897 = Ballagi Géza: *A nemzeti államalkotás kora 1815–1847*. Szerk.: Szilágyi Sándor: *A magyar nemzet története IX*. Budapest : Athenaeum, 1897.

BENDA 1978 = Benda Kálmán: *Pénzügyi válság és devalváció Magyarországon 1811-ben*. In: uő: *Emberbarát vagy hazafi? Tanulmányok a felvilágosodás korának magyarországi történetéből*. Budapest : Gondolat Kiadó, 1978. 335–347.

BENDA 1980 = Benda Kálmán: *Az udvar és az uralkodó osztály szövetsége a forradalom ellen (1795–1812)*. In: Mérei Gyula (főszerk.) – Vörös Károly (szerk.): *Magyarország története: 1790–1848*. V. kötet. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1980. 425–471.

BRANDT 2020 = Harm-Hinrich Brandt: *Der österreichische Staatsbankrott von 1811 – Vorgeschichte und Folgen*. In: Harm-Hinrich Brandt: *Austriaca. Abhandlungen zur Habsburgermonarchie im langen 19. Jahrhundert*. Wien : Böhlau Verlag, 2020. 388–437.

CSORBA–VELKEY 1998 = Csorba László – Velkey Ferenc: *Reform és forradalom (1790–1849)*. Debrecen : Csokonai Kiadó, 1998.

DANYI 2012 = Danyi Pál: Az első magyar államcsőd. A kisparaszt ócska hatkrajcárja. *HVG*. 34. évf., 7. sz., 2012. február 18., 42–44.

DOMANOVSKY 1944 = Domanovszky Sándor: *József nádor élete I/1–2*. Budapest : Magyar Történelmi Társulat, 1944.

FILLAFER 2020 = Franz Leander Fillafer: *Aufklärung habsburgisch Staatsbildung. Wissenskultur und Geschichtspolitik in Zentraleuropa 1750–1850*. Göttingen : Wallstein Verlag, 2020.

MARZALI 1898 = Marczali Henrik: *Magyarország története III. Károlytól a bécsi congressusig (1711–1815)*. Szerk.: Szilágyi Sándor: *A magyar nemzet története VIII*. Budapest: Athenaeum, 1898.

POÓR 1988 = Poór János: *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815*. Budapest : Gondolat Kiadó, 1988.

POÓR 2003 = Poór János: *Adók, katonák, országgyűlések 1796–1811/12*. Budapest : Universitas Kiadó, 2003.

SOÓS 2007 = Soós István: A Habsburg kormányzat és a magyar rendek 1812 és 1825 között. *Történelmi Szemle*. 49. évf. 1. sz. 2007. 91–118.

TÓTH 1912 = Tóth Sándor: *Sáros megye monografiája III*. Budapest : Franklin-Társulat, 1912.

VERMES 2011 = Vermes Gábor: *Kulturális változások sodrában. Magyarország 1711 és 1848 között*. Budapest : Balassi Kiadó, 2011.

WERTHEIMER 1899 = Wertheimer Ede: *Az 1811/12-iki magyar országgyűlés*. Budapest : Franklin-Társulat, 1899.

Internetes adatbázis

1000 ÉV = Ezer év törvényei internetes adatbázis. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torvenyei> (Letöltés: 2023. 01. 21.)

Representation of Csanád County at the Diet of 1811/12

ÁDÁM DEÁK

The last years of the 18th century and the first decade and a half of the 19th century were dominated by the war against the French in the Habsburg Empire (the Austrian Empire was founded in 1806), which had a great influence on Hungarian domestic politics. The Diets (1796, 1802, 1805, 1807, 1808, 1811/12) were mostly about offering taxes and soldiers, and there were no real attempts at reform. The Estates constantly asked for the work of the nine regular committees sent out under Article 67 of 1791 to be discussed and the grievances remedied, but the Emperor did not contribute. As a result of the protracted wars against the French, the Habsburg Empire was plunged into a financial crisis as paper money became increasingly worthless. In 1810, there were already 1,060 million silver forints worth of paper money in circulation, and gold and silver coins (the conventional forint) were increasingly leaking out of the Habsburg Empire. In 1810, the Empire had a total income of 120 million forints and an expenditure of 1500 million forints. The government therefore resorted to devaluation, following a proposal by the Minister of Finance, Josef Wallis, who issued a royal decree on 20 February 1811 reducing the value of paper money to 1/5 and introducing the new banknote (Einlösscheine). The Diet of 1811/12 was also convened by the Emperor to discuss the financial situation. Antal Muslay and János Marczibányi represented Csanád county at this Diet. The parliamentary deliberations were mostly about discussing the financial system, but the deliberations were unsuccessful because both the king and the Hungarian orders insisted on their rights and privileges.